

**XIX. YÜZYIL ORTALARINDA EVREŞE KAZASI'NDA YAŞAYAN HANE SAHİPLERİ
VE MESLEKLERİNE DAİR BAZI BİLGİLER**

*SOME INFORMATIONS ABOUT HOUSE OWNERS AND THEIR OCCUPATIONS LIVING
IN EVREŞE DISTRICT IN THE MIDDLE OF 19TH CENTURY*

Ars. Gör. Metin MENEKŞE

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tarih Bölümü, metinmenekse26@hotmail.com

Muğla/Türkiye

ÖZ

Bu çalışmada, XIX. yüzyıl ortalarında Edirne eyaleti dâhilinde Gelibolu sancağına bağlı olan Evreşe kazasının hane sahiplerine dair bazı bilgiler ve kazada tespit edilen meslekler ele alınmıştır. Çalışmanın ana kaynağını, R. 1256/M. 1840 yılında kaydı tutulan ve içerisinde 18 adet köyün yer aldığı 5945 numaralı Evreşe Kazası Temettuat Defteri oluşturmaktadır. Defterde sosyal yapıya dair nüfus verileri, hane reisinin adı, lakabı, eşkâli, aile adı ve meslekî durumu ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, Evreşe kazasının 18 köyünde mevcut olan nüfus ve sosyo-ekonomik dokuyu gösteren meslekler tespit edilmiş ve bunlar kendi içinde tasnife tabi tutulmuştur. Neticede, XIX. yüzyıl ortalarında Evreşe kazasının sosyal yapısına dair bazı verilerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Evreşe Kazası, Temettuat Defteri, Hane Sahipleri, Meslekler

ABSTRACT

In this study, some informations about house owners of Evreşe district which tied to Gelibolu sanjak in Edirne province in the middle of 19th century and occupations which was determined in this district, have been discussed. "5945 numbered" Temettuat Register of Evreşe District which was recorded in 1840 and belonged to the eighteen villages, constitute the main source of this study. This registers include informations concerning with information about population which is concerning to social structure, head of the household's name, nickname, appearance, family name and occupation status. With this information, in Evreşe district's eighteen village, occupations which indicated to population and socio-economic texture have been determined, and they have been classified in their own. Eventually, in the middle of 19th century it has been aimed to reveal some the data about Evreşe district's social structure.

Keywords: Ottoman State, Evreşe District, Temettuat Register, House Owners, Occupations

1. GİRİŞ

1.1. Evreşe Adı ve İdari Durumu Hakkında Kısa Bilgi

Evreşe¹ kazasının ismi ve kuruluşu ile ilgili kayıtlar fazla olmamakla birlikte bu konuda birkaç çalışmada var olan bilgiler şu şekildedir. 1519 tarihinde Evreşe'nin, *Kapudâni* olarak adlandırılan Gelibolu livası idari düzeni içerisinde *Evreşil Nahiyesi* (Rumeli Eyaleti (1514-1550), Osmanlı Yer Adları 2013: 22) olarak yer aldığı tespit edilmektedir. Feridun Emecen (Emecen 1990: 171), XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinden hareketle Gelibolu'ya tabi bu nahiyenin isminin *Evreşel* tarzında geçtiğini ve bunun *Evreşe-ili*'nden bozma olduğunu öne sürmektedir. Tuncer Baykara (Baykara 2000: 167 ve 220) ise, Evreşe'nin XIX. yüzyıl Osmanlı yönetim örgütü içerisinde *Avreşe* diye anıldığını aktarmaktadır.

¹ Evreşe bugün, Çanakkale ilinde Gelibolu Yarımadası kıstağı yakınında, Gelibolu ilçesine bağlı bucağın merkezi kasabasıdır. "Evreşe yolları dar" türküsü ile ünlüdür. Bkz. Umar 1993: 263.

1831 yılı nüfus sayımı kayıtlarında, Rumeli Eyaleti dâhilinde Evreşe Nahiyesi olarak yer almaktadır.² 1840 yılına gelindiğinde, 5945 numaralı temettuât defterinde Evreşe, Edirne eyaleti dâhilinde Gelibolu sancağına bağlı bir kaza olarak karşımıza çıkmaktadır (BOA., ML. VRD. TMT. d., nr: 5945).

1.2. Temettuât Defterleri ve Evreşe Kazası Temettuât Defteri

“Temettu” kelimesi “kâr etme, fayda görme”, “Temettuât” “kârlar, faydalar “ anlamına gelmektedir (Devellioğlu 2007: 1073). “Temettu Vergisi” ise tüccar ve esnafın senelik kazançlarının miktarının tahmin ve takdir edilerek, bundan %3 oranında alınan vergidir (Şener 1990: 108). Temettu vergisinin esası 1789-1839 yıllarını kapsayan III. Selim ve II. Mahmut dönemleridir. Çünkü bu dönemler Osmanlı maliyesinin krizle mücadele ettiği dönemlerdir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ve XIX. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu’nda ekonomik sıkıntılar ciddi boyutlara ulaşmış ve başta padişah olmak üzere maliye ile ilgili bürokrasi bu durumun ortadan kalkması için birtakım yeni tedbirlere gidilmesi hususunda çalışmalar yapmışlardır (Demir 1999: 315–321).

II. Mahmut döneminde yapılan çalışmalar, Abdülmecit döneminde de devam etmiştir. Bu dönemde bütün örfi vergiler kaldırılmıştır. Örfi vergilerin yerine her köy ve mahalle üzerine yalnız bir adla vergi konulmuş ve adına da “*köyce tahsili mutad olan vergi*” denilmiştir (Adıyeke 2000: 772). “*An cemaatin vergi*”, “*komşuca alınan vergi*” gibi muhtelif adlarla da ifade edilen bu tek vergi, her şeyden önce vergi mükellefinin ödeme gücünü esas almıştır (Öztürk 2000: 547).

Temettuât sayımları nüfusun etnik özelliğine göre mahalli idareciler tarafından yapılmıştır. Müslümanların yazılması muhtar-ı evvel, muhtar-ı sani ve köy imamı tarafından; gayr-i Müslimlerin yazılması papazlar ve kocabaşlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan defterlerin kayda uygun olup olmadığı ise imam, papaz ve muhtarlarla beraber, halktan güvenilir kişiler tarafından teftiş ve tetkik edilmiştir (Kütükoğlu 1995: 397-398).

XIX. yüzyılda halkın maddi durumunu tespit etmek amacıyla yapılan sayımlar sonucunda tutulan temettuât defterlerinde; eyalet, sancak, kaza, gibi iskân merkezlerine bağlı köyler ve mahalleler hane hane ele alınmıştır. Hane sahiplerinin isimleri, yıllık kazançları, arazisi, hayvanâtı, gayrimenkûlleri ve bunların kıymeti gibi bilgiler teferruatlı bir şekilde kaydedilmiştir. Bu sayımlar az da olsa H. 1256/M. 1840 yılını, genellikle de H. 1260-1261/M. 1844-1845 yıllarını kapsadığı için Tanzimat Fermanı sonrası Osmanlı Devleti taşrasının sosyo-ekonomik durumunun incelenmesi açısından en önemli kaynaklardır.³

Konu dâhilinde olan R. 1256/M. 1840 tarihli temettuât defterinde Evreşe, Edirne eyaleti dâhilinde Gelibolu sancağına bağlı bir kaza olarak gösterilmektedir. Bu çalışmada, asıl olarak sosyal yapıya dair olan nüfus, hane reislerinin adları, lakapları, eşkâlleri ve meslekleri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ana kaynağını *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maliye Varidat Kalemi* içinde yer alan 1840 yılına ait 5945 numaralı temettuât defteri⁴ oluşturmaktadır. Defterin ilk sayfasında: “*Evreşe kazasının ehl-i İslam ve reaya⁵ defteridir (1256)*” ibaresi yer almaktadır⁶. Defter içerisinde kaydı bulunan 18 köy esas alınmıştır. Köylerden 10 tanesi İslam köyüdür. Bunlar; Evreşe (Kadıköy)⁷, Kiliseli, Kızılca Terzi, Kavak, Uluman, Çokallı, Yülüce, İslam Şadlı, İslam Adilhan ve İslam Sofu’dur. 8 tanesi ise reaya köyü olup bunlar; Bayramiç, Cedit, Kuruçeşme, Yay Ağaç, Sazlıdere, Kalamiç, Maarzi ve Karaçalı’dır.

2. XIX. YÜZYIL ORTALARINDA EVREŞE KAZASI’NDA YAŞAYAN HANE SAHİPLERİNE DAİR BAZI BİLGİLER

2.1. Hane Sahiplerinin Adı, Eşkâli ve Yaşlarına Dair

Temettuât defterinde hane reislerinin isimleri yazılırken o dönemde kullanılan lakap ve sülale adları da isimlerle birlikte belirtilmiştir. Temettuât defterleri zamanın ekonomik yapısı hakkında önemli bilgiler içermekle birlikte sülale ve lakapların incelenmesiyle dönemin sosyal yapısı hakkında da önemli bilgiler

² Bu sayımda nahie içerisinde; 666 Müslüman, 956 Reaya ve 39 çingene bulunmaktadır. Bkz. Karpat 2010: 225.

³ Temettuât Defterleri konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları: Güran 2000: 75-94; Kütükoğlu 1995: 395-413; Adıyeke 2000: 769-787; Öztürk 2000: 537-590; Demir 1999: 315–317.

⁴ 5945 numaralı Evreşe Kazası Temettuât Defteri, 23x63 ebadında olup toplam 204 sayfadan oluşmaktadır. 133 sayfası yazılı, 63 sayfası boştur. Bkz. BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, s. 1-204.

⁵ Reaya terimi XIX. yüzyılda genel olarak resmi anlamda Hıristiyanlar için kullanılmıştır. Oysa pratikte, reaya özellikle Ortodoks Hıristiyanlar-Bulgarlar, Rumlar, Sırlar ve Ulahlar anlamına gelmektedir. Karpat 2010: 154.

⁶ BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, s. 1. Adı geçen sayfa için bkz. Ek-1.

⁷ Evreşe (Kadıköy), kaza merkezidir.

vermektedir. Bu bakımdan temettuât defterleri aynı zamanda sosyal tarih, dil bilim, onomastik ve toponimi alanlarında önemli bilgiler içeren arşiv kayıtlarıdır.

Temettuât defterlerinde verginin esas olduğu hane reislerinin isimleri yazılırken genelde Mehmed oğlu Ali, İbrahim oğlu Mustafa gibi çok kere "oğlu" kelimesi tercih edilmiştir. Ayrıca 1256/1840'daki temettuât defterlerinde şahısların isimleri ile birlikte eşkâlleri de verilirken 1261/1845 yılında tanzim edilen Temettuât defterlerinde bu fiziksel özelliklere pek rastlanmamaktadır (Kütükoğlu 1995: 398).

Evreşe Kazası'na ait Temettuât defteri, 1256/1840 tarihli olduğundan bu defterde hane reislerinin isimleri, İslam ahalisinde Ali bin Hüseyin, Mehmed bin Ahmed; gayr-i Müslim ahalisinde Vasil veled Nikola, Nikolaki veled Kosta şeklinde kaydedilmiştir. Dolayısıyla "oğlu" kelimesi yerini "bin" ve "veled" almıştır. Fakat hane reislerinin oğulları kaydedilirken hemen kendisinden sonra "oğlu" ibaresi ile kaydedilmiştir. Bu defterde şahısların sülale lakaplarından bahsedilmemiştir. Kayıtlı olan lakaplar ise çok az sayıda olup hacı, topal gibi halk arasında yaygın olarak kullanılanlardır.

Tablo 1. Evreşe Kazası İslam Köylerinde En Çok Kullanılan İsimler

İsim	Ahmed	Ali	Halil	Hasan	Hüseyin	İbrahim	İsmail	Mehmed	Mustafa	Osman	Ömer	Salih	Süleyman
Adet	47	61	19	52	42	29	19	88	42	14	11	13	44
(%)	9,8	12,7	4,0	10,8	8,7	6,0	4,0	18,3	8,7	2,9	2,3	2,7	9,1

Evreşe kazasında Müslümanlar arasında en çok kullanılan isimler Mehmed, Ali, Hasan, Ahmed ve Süleyman'dır. Bunun yanın da az da olsa Yusuf, Abdullah, Musa, Abdülhamid, Recep gibi isimler de vardır. Reaya köylerinde ise Nikola, Nikolaki, Kosta, Vasil, Andrey, Kostanti, Yorgaki, Dimitri ve Mihali isimleri ön plana çıkmaktadır.

Hane reislerinin isim ve lakaplarının yanı sıra eşkâlleri (vasıfları), yani orta boylu, sarı sakallı, ter bıyıklı, kumral bıyıklı, şâbb-ı emred⁸ gibi özellikleri de yazılmıştır. Boylarına dair verilen bilgilerden hareketle orta boylu insanların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Toplam 805 haneden 704'ü orta boyludur. Hane reislerinin sakal ve bıyıklarına dair verilen bilgilerden ise onların ten renklerine ilişkin bilgi edinilebilmektedir. Müslüman köylerinde kumrallığın biraz daha ön plana çıktığı görülürken reaya köylerinde özellikle sarı ten renginin ön plana çıktığı görülmektedir. Hane reislerinin eşkâlleri ve köylere dağılımı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 2. Hane Reislerinin Eşkâlleri ve Köylere Dağılımı

Köy	Boy		Sakal					Bıyık					Şâbb-ı emred		
	Orta	Uzun	Ak	Kara	Kır	Köse	Kumral	Sarı	Ak	Kara	Kır	Kumral		Sarı	Ter
Evreşe (Kadıköy)	34	28	1	5	15		4	2		4	10	7	8		5
Kiliseli	31	11	3	6	9		4			7	1	2	8		2
Kızılca Terzi	17	11	3	6	5	3	2	1			3		5		
Kavak	25	34	1	11	13	4	9	1		2	4	7	4		2
Uluman	4	3		4	2								1		
Çokallı	27	1	4	3	7	1	3			2	4	1	3		
Yülüce	26	3	1	5	11	1	2	1		3	1		4		2
İslam Şadlı	30		1	5	11		5			3			1		1
İslam Adilhan	24	4	1	4	7	1	1			3	3		6		2
İslam Sofu	5	3	1	1	1		2			1	1		1		
Bayramiç	80	12			3				1	4	7	22	39	12	4
Cedid	61	3	1		1	1		1		27	8	4	18	19	15
Kuruçeşme	21		1		2			1		5	2	1	11	3	5
Yay Ağaç	28	1		1	7					5	5	4	7	5	15
Sazlıdere	48	1						1		4	12	4	12	9	4
Kalamiç	85	37	2		3					5	23	26	48	9	14
Maarzi	98	7			5					7	19	23	32	17	36
Karaçalı	60	2			1					5	8	18	21	9	13
Toplam	704	161	20	51	103	11	32	8	1	87	84	129	206	123	120

⁸ Şâbb-ı emred; henüz sakalı, bıyığı çıkmamış olan genç. Bkz. Devellioğlu 2007: 974.

Hane reislerinin yaşlarına dair bilgiler de verilmiştir. Dolayısıyla nüfus defteri niteliğinde bir düzenleme ile karşılaşılmaktadır. Hane reislerinin yaşları dikkate alındığında, köylerde ortalama yaşın 24 olduğu görülmektedir. Kendi aralarında bir değerlendirme yapıldığında yaş ortalamasının en düşük olduğu köyler, 21 yaş ile Kızılca Terzi, Maarzi ve Karaçalı'dır. En yüksek olan köy ise 28 yaş ile Uluman'dır. Yaş ortalamalarının dağılımı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 3. Evreşe Köyleri Nüfusu ve Yaş Ortalamaları

Köy	Nüfus	Yaş Ortalaması
Evreşe (Kadıköy)	108	26
Kiliseli	77	24
Kızılca Terzi	64	21
Kavak	98	26
Uluman	15	28
Çokallı	44	30
Yülüce	53	26
İslam Şadlı	48	27
İslam Adilhan	45	27
İslam Sofu	10	30
Bayramıç	169	24
Cedid	150	22
Kuruçeşme	50	22
Yay Ağaç	68	23
Sazlıdere	86	22
Kalamiç	223	24
Maarzi	225	21
Karaçalı	129	21
Genel Ortalama	1662	24

2.2. Nüfus

Bir devletin maddi gücü ve insan potansiyelini tespit için yapılan tahrir geleneği Osmanlı Devleti'nde de kuruluş aşamasından itibaren uygulanmıştır. Devlet kendine has usuller ile hâkim olduğu bölgelerde görevlendirdiği görevliler sayesinde yazımlar yaptırmıştır. Devletin bu şekildeki düzenli yazımları XVI. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir⁹.

Devlet, çeşitli aralıklarla sayım yaparak vergi hanelerini kayda geçirmiş ve hanelerin mali kaynaklarını yakından takip etmiştir. Bu anlamda nüfus sayımları önemli bir yere sahiptir. II. Mahmut döneminde bunun ilk adımı atılarak 1831'de nüfus sayımı gerçekleştirilmiştir¹⁰.

1840 yılına gelindiğinde Evreşe'nin nüfusu ile ilgili bilgiler, bu çalışmanın temel kaynağı olan temettuât defterinden öğrenilebilmektedir. Vergi hanelerinin kayda geçirilmesi ve mali kaynakların tespiti hususunda temettuât defterleri önemli olup sistemli ve dikkatli bir şekilde hazırlanmış olmaları sebebiyle zengin bilgiler içermektedir. Defterlerde vergi verecek çağa geldiği kabul edilen evli, dul, göçebe, köylü ve şehirli her aile reisi adı ile yazılmış ve bu bir "hane" kabul edilmiştir.

1840 ve 1845 temetuât defterlerinin sistematiğine bakıldığında hane esaslı üzerinden bir kayıt yapıldığı görülmektedir. 1840 yılı sayım defterinde hane içindeki tüm erkekler eşkâl bilgisi ile birlikte verilmiştir. 1845 sayımlarında ise yalnızca hane reisi bilgisine yer verilmiştir (Kütükoğlu 1995, s. 398). 1840 yılında kaydı tutulan Evreşe Kazası Temettuât Defteri'nde de hem hane sayısı hem de hanedeki kişi sayısı birlikte yazılarak ayrıntılı bilgi verilmiştir. Dolayısıyla daha net bir nüfus miktarının ortaya konulmasını kolaylaştırmıştır. Bundan hareketle Evreşe Kazası'nın 18 köyünde mevcut nüfus miktarı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Barkan 1941, 29-59; Bu sayım ve yazımların toplandığı tapu tahrir defterleri bu dönemler için esas demografik malzemeyi oluşturur. Osmanlı'nın fütühat devri kapandıktan sonra tumar sistemi bozulup vergilerin toplanması için farklı sistemlere geçilince bu tahrir defterleri düzenli bir biçimde tutulmaz olup ihmale uğramıştır. Dolayısıyla bu kaynaklarda XVII. ve XVIII. yüzyıllara ait çok büyük boşluklar vardır. Bkz. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi* 2000: XVIII.

¹⁰ Karpat 2010, 231. Genel nitelikteki 1831 sayımında güdülen amaç, Anadolu ve Rumeli'deki erkek nüfusun saptanmasıdır. Mahalle mahalle gezilerek yapılan sayımda Müslüman-Hıristiyan ayrımı esas alınmış, Müslüman olmayanlar Rum, Ermeni, Yahudi ayrımına tabi tutulmuşlardır. Bazı kentlerde yaşlar 0-12 ve daha yukarı olmak üzere gruplandırılarak belirtilirken bazı kentlerde de herkesin yaşı ne ise ayrı ayrı yazılmıştır. Bkz. Çadirci 1997: 44-46. II. Mahmut dönemi nüfus sayımı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Aydın 1990: 81-106.

Tablo 4. Evreşe Kazası Köyleri ve Nüfusu

Köy	Hane	Nüfus	Nüfus Oranı(%)	Hane Başına Düşen Ortalama Nüfus
Evreşe (Kadıköy)	59	108	6,5	1,8
Kiliseli	39	77	4,6	2,0
Kızılca Terzi	29	64	3,9	2,2
Kavak	52	98	5,9	1,9
Uluman	9	15	0,9	1,7
Çokallı	24	44	2,6	1,8
Yülüce	29	53	3,2	1,8
İslam Şadlı	33	48	2,9	1,5
İslam Adilhan	24	45	2,7	1,9
İslam Sofu	8	10	0,6	1,3
Bayramiç	79	169	10,2	2,1
Cedid	71	150	9,0	2,1
Kuruçeşme	22	50	3,0	2,3
Yay Ağaç	29	68	4,1	2,3
Sazlıdere	41	86	5,2	2,1
Kalamiç	113	223	13,4	2,0
Maarzi	95	225	13,5	2,4
Karaçalı	49	129	7,8	2,6
Toplam	805	1662	100,0	2,1

Tabloda görüldüğü üzere 1840 yılında Evreşe köylerinin nüfusu 805 hanede 1.662 kişiden oluşmaktadır. Köyler arasında özellikle Maarzi (%13,5), Kalamiç (%13,4) ve Bayramiç (%10,2) reaya köyleri nüfuslarının fazla oluşu ile ön plana çıkmaktadır. Az nüfusa sahip köylerden ise İslam Sofu (%0,6) ve Uluman (%0,9) köyleri dikkat çekmektedir. Hane başına düşen kişi sayısı, yani bir hane nüfusu, bakımından bir değerlendirme yapıldığında Karaçalı (2,6) ve Maarzi (2,4) köyleri ortalama hane nüfusunun fazlalığı ile dikkat çekmektedir.

İslam ahalisinin yer aldığı Evreşe (Kadıköy), Kiliseli, Kızılca Terzi, Kavak, Uluman, Çokallı, Yülüce, İslam Şadlı, İslam Adilhan ve İslam Sofu köylerinde toplam nüfus 562'dir. Reaya köyleri olan Bayramiç, Cedid, Kuruçeşme, Yay Ağaç, Sazlıdere, Kalamiç, Maarzi ve Karaçalı'da ise toplam nüfus 1.100'dür. Dolayısıyla ele aldığımız Evreşe Kazası köylerinin Müslüman ahalisinin oranı %33,8 iken, gayr-i Müslim ahalinin oranı %66,2'dir.

Nüfus sayımında vergi mükellefi erkek nüfus dikkate alındığı için sayıma kadınlar dâhil edilmemiştir. 1840 yılı Evreşe Kazası temettuât sayımında 1.662 mevcutlu erkek nüfus kaydedilmiştir. Erkek nüfus kadar kadın nüfusun da olduğu varsayılarak 2 ile çarpılması doğru olacaktır. Buna göre Evreşe'de tahmini nüfus 3.324 kişi olarak hesaplanmaktadır.

3. HANE SAHİPLERİNİN MESLEKLERİNE DAİR BİLGİLER

3.1. Tespit Edilen Meslekler ve Değerlendirme

Çalışmanın önemli bir kısmını teşkil eden bu başlık altında Evreşe köylerindeki meslek dallarının dağılımı, bu dağılımın ne ifade ettiği ele alınacaktır. Bunun için defterlerde hane reislerinin hemen isimlerinin üzerine kaydedilmiş olan meslekleri büyük önem arz etmektedir. İstisna olarak mesleği belirtilmeyen haneye rastlanmakla birlikte çoğunlukla hanelerin uğraş alanları belirtilmiştir. Evreşe'nin köylerinde tespit edilen meslekler ve sayıları aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 5. Meslekler ve Sayıları¹¹

Meslek	Sayı	Oran (%)	Meslek	Sayı	Oran (%)
Amele	6	0,9	Irgat	3	0,4
Askeriyede	32	4,5	İmam	8	1,1
Bağcı	15	2,1	Kahveci	1	0,1
Bakkal	3	0,4	Kâtip	1	0,1
Berber	3	0,4	Kiracı	5	0,7
Boyacı	4	0,6	Kiremitçi	56	7,9
Budakçı	1 ¹²	0,1	Kiremitçi Çırağı	1	0,1

¹¹ Mesleklerin köylerdeki dağılımı ile ilgili olarak bkz. EK-2.

¹² Bakım amacı ile ağaç ve asmaların dallarını kesen, kısaltan kimse olduğu düşünülmektedir.

Çapacı	2	0,3	Kocabaş	1	0,1
Çiftçi	358	50,8	Muhtar	8	1,1
Çoban	40	5,7	Muhzır ¹³	1	0,1
Çoban Hizmetkârı	2	0,3	Nalbant ¹⁴	1	0,1
Değirmenci	3	0,4	Nâzır ¹⁵	1	0,1
Deveci	40	5,7	Nüfus Nâzırını	1	0,1
Dülger	2 ¹⁶	0,3	Papaz	7	1,0
Ekmekçi	1	0,1	Rençber	25	3,5
Hâfız	1	0,1	Sığirtmaç	7	1,0
Hamamcı	2	0,3	Tuzcu	18	2,6
Hatip	2	0,3	Usta	1	0,1
Hizmetkâr ¹⁷	42	6,0	Toplam	705	%100

Evreşe'nin köylerinde farklı meslek gruplarından 37 adet meslek tespit edilmiş olup bu meslekler toplam 705 kişi tarafından icra edilmiştir. Meslekler içerisinde özellikle sayısının fazla olması ile *çiftçilik* mesleği dikkat çekmektedir. Diğer meslekler içerisinde oran olarak %50,8'lik bir paya sahiptir. Çiftçileri, %7,9 oranıyla *kiremitçiler*, %6 oranıyla *hizmetkârlar* ve %5,7 oranıyla da *çobanlar* takip etmektedir.

Evreşe'nin köylerinde tespit edilen meslekler üzerinde detaylı bir değerlendirme yapıldığında, kendi aralarında bir gruplandırmaya tabi tutulabilir. Öncelikle, Ziraat grubu içerisinde yer alan meslekler incelendiğinde yukarıda da belirtildiği üzere, *çiftçilik* mesleği dikkat çekmektedir. Evreşe köylerinin hepsinde görülen bir meslektir. Dolayısıyla ziraat alanında uğraşın yoğunlukta olduğu söylenebilir. Çiftçilikle birlikte ziraat grubu içerisinde yer alan diğer meslekler ve köylere dağılımı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 6. Ziraat İle İlgili Meslekler

Köy	Bağcı	Çiftçi	Rençber	Toplam
Evreşe (Kadıköy)		42	2	44
Kiliseli		23	1	24
Kızılca Terzi		15	4	19
Kavak		24		24
Uluman		6		6
Çokallı		8	2	10
Yülüce		13	1	14
İslam Şadlı		13		13
İslam Adilhan		15		15
İslam Sofu		6		6
Bayramiç		40	6	46
Cedid		36		36
Kuruçeşme		12		12
Yay Ağaç		16		16
Sazlıdere		28		28
Kalamiç	5	3	9	17
Maarzi	9	28		37
Karaçalı	1	30		31
Toplam	15	358	25	398

Tabloda görülüşü üzere çiftçiliğin yanı sıra rençber ve bağcı mesleklerinin de olduğu tespit edilmektedir. Her üç meslekte yer alan kişi sayısı toplam 398'dir. Bu rakam toplam nüfus içerisinde önemli bir oranı teşkil etmektedir.

Diğer bir dikkat çeken meslek grubu emek-yoğun meslekleridir. Bu grup içerisine giren meslekler; *amele*, *çapacı*, *çoban*, *çoban hizmetkârı*, *değirmenci*, *deveci*, *hizmetkâr*, *ırgat* ve *sığirtmaç*'dir. Bu meslek grubu içerisinde yer alan kişilerin sayısı 145'dir. Bu meslek grubu ile ilgili tablo aşağıda olduğu gibidir.

¹³ Eskiden Şer'i mahkemelerde dava ile ilgili olanların duruşmada hazır bulunmasını sağlamakla görevli kimsedir. Bkz. Ayverdi 2011: 846.

¹⁴ Has ahırda bulunan nalbantlar, üç sınıftan ibarettirler. Bir sınıfı hayvan hastalıkları ile uğraşın onları tedavi ederler, bir sınıfı nal ve mih imal ederler, bir sınıfı ise hayvanları nallarlar ve iğdiş ederlerdir. Bkz. Sertoğlu 1986: 141.

¹⁵ Bir işin yönetimine memur olan kimsedir. Bkz. Ayverdi 2011: 918.

¹⁶ Binaların ahşap kısımlarını yapan sanatkârlar. Arapçası neccar'dır. Bkz. Ünal 2011: 210.

¹⁷ Hizmet eden kimse, hizmetçi (daha çok erkekler için kullanılır). Bkz. Ayverdi 2011: 512.

Tablo 7. Emek-Yoğun Meslekleri

Köy	Amele	Çapacı	Çoban	Çoban Hizmetkârı	Değirmenci	Deveci	Hizmetkâr	Irgat	Sığırtaç	Toplam
Evreşe (Kadıköy)		1				2	1		1	5
Kiliseli						4	1			5
Kavak						2				2
Çokallı						10	1		1	12
Yülüce						6			1	7
İslam Şadlı						13				13
İslam Adilhan						3	1			4
Bayramiç			14				22		1	37
Cedid			8		1		6		2	17
Kuruçeşme							5			5
Yay Ağaç			5	2						7
Sazlıdere			3		1		2			6
Kalamiç	6	1					3			10
Maarzi			6		1			1	1	9
Karaçalı			4					2		6
Toplam	6	2	40	2	3	40	42	3	7	145

Tabloda görüldüğü üzere emek-yoğun meslek grubu içerisinde yer alan mesleklerden özellikle *hizmetkâr*, *çoban* ve *deveci* meslekleri dikkat çekmektedir. Hizmet eden grup olan hizmetkârlar, 9 köyde bulunmakta olup 42 kişiden oluşmaktadır. Koyun, keçi, manda, sığır gibi ehlî hayvan sürülerini güdüp otlatmak demek olan çobanlık¹⁸, 6 köyde görülüp 40 kişi tarafından icra edilen bir meslektir. Devecilik ise 7 köyde görülmekte olup 40 kişi tarafından icra edilmektedir. Gıda, askeri, spor ve ticari amaçlarla kullanılan çok önemli bir hayvan olan deve¹⁹, büyük ihtimalle burada ticari amaçla kullanılmıştır. Defter kayıtlarına bakıldığında devecilerin aynı zamanda deve sahibi oldukları ve bu hayvanlar için bir kıymet biçildiği görülmektedir. Örneğin, Çokallı'da 29 numaralı hanede kayıtlı Halil bin Abdullah'ın sahip olduğu bir devesi 600 akçe, deve yavrusu ise 100 akçedir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, s. 54). Yine aynı yerde, 31 numaralı hanede kayıtlı olan Salih bin İsa'nın 6 devesinden 3.600 akçe hasılatı vardır (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 54).

Evreşe köylerinde esnaf grubu içerisinde değerlendirebileceğimiz meslekler de yer almaktadır. Bu meslekler içerisinde; *bakkal*, *berber*, *boyacı*, *ekmekçi*, *hamamcı*, *kahveci*, *kiremitçi*, *kiremitçi çırağı*, *nalbant* ve *tuzcu* yer almaktadır. Mesleklerin sayıları ve köylere dağılımı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 8. Esnaf Grubu Meslekleri

Köy	Bakkal	Berber	Boyacı	Ekmekçi	Hamamcı	Kahveci	Kiremitçi	Kiremitçi Çırağı	Nalbant	Tuzcu	Toplam
Evreşe (Kadıköy)					1						1
Kiliseli		1				1					2
Kavak					1					18	19
Yülüce		2									2
Bayramiç	1										1
Cedid									1		1
Sazlıdere			1								1
Kalamiç			3				52	1			56
Maarzi	2			1			4				7
Toplam	3	3	4	1	2	1	56	1	1	18	90

¹⁸ Ayverdi 2011: 238.

¹⁹ Osmanlı İmparatorluğu döneminde deve gıda, askeri, spor ve ticari amaçlarla kullanılan çok önemli bir hayvandı. Deve, sefere giderken ağır yükleri taşıyarak lojistik hizmet veriyor ve çok önemli bir görev ifa ediyordu. Deveyi bu dönemde "*askeri ağır taşıma aracı*" olarak isimlendirmek hiç de hatalı olmaz. Yavuz Sultan Selim zamanında 1514 yılında gerçekleştirilen seferde 60.000 adet deve ordunun yükünü taşımak için kullanılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Yarkın 1965.

Tabloda görüldüğü üzere bu meslek grubu içerisinde farklı alanlarda 90 kişi olduğu tespit edilmektedir. Bunlar içerisinde özellikle kiremitçiler ve tuzcular dikkat çekmektedir. Kiremitçiler, Kalamıç ve Maarzi olmak üzere iki köyde toplam 56 kişiden oluşmaktadır. Bu kişiler için kiremit sattıkları veya kiremit dükkânı sahibi olduklarına dair bir bilgi yoktur. Binaların çatılarına kiremit döşemekle meşgul oldukları veya kiremit yapımında çalıştıkları düşünülmektedir. Tuzcular ise, sadece Kavak köyünde olup 18 kişiden oluşmaktadır.

Maarzi köyünde sadece bir hanede görülen ekmekçi, 50 numaralı hanede kayıtlı olan Vasil veled Yitabut'tur. Kendisinin bir simit dükkânı olup bu dükkânın Kiliseli köyünde olduğu bilgisi verilmiştir. Dükkândan elde ettiği yıllık hasılat 750 akçedir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 172).

Kilisalı ve Yülüce köylerinde iki hanede görülen berberlerin, birer tane berber dükkânı sahibi oldukları görülmektedir. Örneğin Kiliseli'de 68 numaralı hanede kayıtlı olan Mehmed bin Hüseyin'in 1 bâb berber dükkânından yıllık elde ettiği hasılat 350 akçedir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 23).

Evreşe'nin köylerinde, idarî ve dini alandan sorumlu görevliler ile hizmet erbabı sınıfından olan görevlilerin de yer aldığı görülmektedir. Bunlar; *muhtar*, *kocabaş*, *hâfız*, *hatip*, *imam*, *papaz*, *muhtız*, *nâzır*, *nüfus nâzırı* ve *kâtip*'tir. Bu mesleklerin sayıları ve köylere dağılımı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 9. İdarî ve Dini Alandan Sorumlu Görevliler İle Hizmet Erbabı

Köyler	Hafız	Hatip	İmam	Papaz	Kocabaş	Muhtar	Muhtız	Nâzır	Nüfus Nâzırı	Kâtip	Toplam
Evreşe (Kadıköy)	1		1			1	1		1	1	6
Kiliseli		1	1			1					3
Kızılca Terzi			1			1					2
Kavak		1				1		1			3
Uluman			1			1					2
Çokallı			1			1					2
Yülüce			1			1					2
İslam Şadlı			1			1					2
İslam Adilhan			1								1
Bayramıç					1						1
Cedid				1							1
Yay Ağaç				2							2
Kalamıç				1							1
Maarzi				3							3
Toplam	1	2	8	7	1	8	1	1	1	1	31

Her Osmanlı şehir veya kasabasında olduğu gibi Evreşe'nin köylerinde de idarî ve dini alandan sorumlu görevlilere rastlanmıştır. İdarî ve dini görevliler içerisinde; *muhtar*, *imam*, *kocabaş* ve *papaz* yer almaktadır.

II. Mahmut dönemi ülke yönetiminde yapılan yeniliklerden birisi olan ve günümüzde ufak tefek değişikliklerle varlığını sürdüren muhtarlık kurumu, esas olarak mahalle ve köylerde güvenliğin sağlanması amacıyla oluşturulmuş bir kurumdur.²⁰ Ayrıca daha önce de belirtildiği üzere temettuât sayımları esnasında Müslümanların yazılması, muhtar-ı evvel, muhtar-ı sâni ve köy imamları tarafından gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla İslam ahalisinin yer aldığı köylerde tesadüf edilmektedir. Evreşe kazasında 10 adet İslam köyünün 8'inde muhtar mesleği ile kayıtlı hane bulunmaktadır. 2 köyde ise muhtar olarak kayıtlı hane görülmemektedir. Muhtarların idarî işlerinin yanı sıra başka mesleklerle de uğraştıkları ve bunlardan da gelir elde ettikleri tespit edilmektedir. Muhtarların yıllık gelirlerinin belirli bir düzeyde olmayışı da göze çarpan bir diğer husustur. Aralarında yıllık geliri 20.000 akçenin üstünde olanlar olduğu gibi çok düşük sayılabilecek derecede olanlar da bulunmaktadır. Evreşe'de köy muhtarlarının isimleri, yaşları, yıllık gelir ve giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. Evreşe Kazası Köylerinde Muhtarlar İle İlgili Bilgiler

²⁰ Muhtarlık teşkilatının kurulması ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Çadırcı 1970: 409-420; Ortaylı 2000.

Köyler	Muhtar Adı	Hane No	Yaş	Yıllık Geliri (akçe)	Yıllık Ödediği Vergi (akçe)
Evreşe (Kadıköy)	Ali bin Ahmed	1	42	21.825	516
Kiliseli	Ali bin İbrahim	38	46	16.690	509,5
Kızılca Terzi	Salih bin Halil	19	50	6.350	288
Kavak	Abdullah bin Osman	49	49	10.015	157,5
Uluman	Ahmed bin Mustafa	1	36	10.180	315
Çokallı	Mustafa bin Ahmed	41	51	5.825	20
Yülüce	Halil bin Mehmed	26	61	7.500	441
İslam Şadlı	Ali bin Hasan	26	52	11.570	254
İslam Adilhan	-	-	-	-	-
İslam Sofu	-	-	-	-	-

Muhtarların yaşları, yıllık gelir ve giderleri ile ilgili bilgiler tespit edilebilmektedir. Ortalama yaşları 48'dir. Yıllık elde ettikleri gelir ortalaması 11 bin akçe, gider ortalaması ise 312 akçedir. Dolayısıyla bu verilerden yola çıkarak ekonomik durumlarının iyi olduğu söylenebilir.

İslam ahalisinin yer aldığı köylerde muhtardan sonra imam karşımıza çıkmaktadır. İmam, padişah beratı ile tayin edilen ve beldenin mülkî ve beledî amiri olan Kadı'nın temsilciliğini üstlenen memurdur. İmam'ın en önemli görevi; mahalle sakinlerine salınan vergilerin paylaşılması ve toplanması işini yürütmektir. Ancak II. Mahmut döneminde yapılan reformlar neticesinde mahalle ve köylerde muhtarlıklar kurulmuş, imama göre muhtar daha yetkili bir yönetici olmuştur.²¹ Evreşe'de; Evreşe (Kadıköy), Kiliseli, Kızılca Terzi, Uluman, Çokallı, Yülüce, İslam Şadlı, İslam Adilhan köylerinde İmam yer almaktadır. Bunlar sırasıyla; Memiş bin Osman'ın oğlu Mehmed, Mustafa bin Mehmed, Süleyman bin Hüseyin, Ömer bin Ali, Osman bin Ebubekir, İsmail Efendi bin Hüseyin, Hasan bin Ali ve Abdullah bin Ali'dir. Kavak ve İslam Sofu köylerinde ise İmam kaydına rastlanmamıştır. Fakat Kavak köyünde 94 numaralı hanede yer alan Mustafa Efendi bin Mahmud'un Câmii-i şerifte hatip olduğu, aynı zamanda da imamlık vazifesini gördüğü belirtilmiştir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 43). İmamlarla ilgili diğer bir husus da onlardan vergi alınmamaktadır. Defter kayıtlarında "imam olduğu için vergi alınmamaktadır" ibaresi yer almaktadır.

Gayr-i Müslimlerin temsilcileri ise kocabaşı²² ve papazlardır. 1840 yılında Evreşe kazasında gayr-i Müslimlerin kocabaşısı olarak Bayramiç köyünde 55 numarada kayıtlı Atanaş veled Andreya görülmektedir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, s. 103). Andreya'nın 450 akçe değerinde 2 bab odası, 1950 akçe geliri olan 26 dönüm tarlası, 450 akçe geliri olan 1,5 dönüm bağı, 750 akçe geliri olan 6 adet sığırı, 525 akçe geliri olan 35 koyunu, 300 akçe geliri olan 1 beygiri olup toplam yıllık geliri 4.425 akçedir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, s. 103). Evreşe'de; Cedit, Yay Ağaç, Kalamiç ve Maarzi reaya köylerinde 7 adet resmi görevli papaz bulunmaktadır. Papazların yıllık kazançlarının iyi olduğu ve buna mukabil vergi ödedikleri görülmektedir.

Evreşe Kazası köylerinde dini alanda görev yapanlar içerisinde *hatip* ve *hâfız* da yer almaktadır. Hatip, sadece Kiliseli ve Kavak köylerinde görülmektedir. Kiliseli köyünde hatip, 28 numaralı hanede kayıtlı olan İsmail bin Ali'dir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 20). Kavak köyünde ise, 94 numaralı hanede kayıtlı olan Mustafa Efendi bin Mahmud'dur (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 43). Evreşe (Kadıköy)'de görülen Hâfız, 106 numaralı hanede kayıtlı olan Ahmed bin Mehmed'dir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 11).

Evreşe kazası köylerinde hizmet alanında çalışan görevlilere ve memurlara da rastlanmaktadır. Bunlar; muhızır, nâzır, nüfus nâzırı ve kâtiptir. Muhızır, Evreşe (Kadıköy)'de 23 numaralı hanede kayıtlı İbrahim bin Abdullah'dır (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 4). Nâzır, Kavak'ta 32 numaralı hanede kayıtlı olan Hüseyin bin İbrahim'dir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 39). Nüfus nâzırı, Evreşe (Kadıköy)'de 69 numaralı hanede kayıtlı olan İbrahim bin Ali'dir (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 8). Kâtip, Evreşe (Kadıköy)'de 14 numaralı hanede kayıtlı olan Hasan bin Mustafa'dır (BOA., ML. VRD. TMT. d., no: 5945, 3).

Diğer meslekler içerisinde kalan *budakçı*, *kiracı* ve *usta* meslekleri birer köyde, dülger ise 2 köyde görülmektedir. Kiliseli'da budakçı, Cedit'de ve Yay Ağaç'ta dülger, Maarzi'da kiracı ve Karaçalı'da usta bulunmaktadır.

²¹ Ortaylı 2000: 107-108.

²² Rumeli'de Hristiyanların bulunduğu köy ihtiyar heyetinin başına verilen unvandır. Tanzimat'tan sonra "Kocabaşı" unvanı kaldırılarak bunun yerine muhtar unvanı verilmiş ise de Hristiyanlar tarafından bu tabir kullanılmaya devam etmiştir. Kocabaşılar devletin emirlerini halka iletme, halkın hükümet ile olan işlerini görmek, devletin tarh ettiği vergileri toplamak gibi görevlere sahiptiler. Fakat vergi tahsili işi tahsildarların tayini üzerine kocabaşılardan alınmıştır. Bkz. Pakalın 1993: 285.

Evreşe kazası köylerinde *askeriyede* olarak gösterilen haneler bulunmaktadır. Bunların sayıca da fazla olduğu görülmektedir. Bu şekilde kaydedilen hanelerin köylere dağılımı ve yaş ortalamaları aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Tablo 11. "Askeriyede" Olarak Kayıtlı Olanlar ve Yaş Ortalamaları

Köyler	Kişi Sayısı	Ortalama Yaş
Evreşe (Kadıköy)	6	19
Kilisel	6	16
Kızılca Terzi	5	15
Kavak	5	18
Yülüce	4	19
İslam Şadlı	3	15
İslam Adilhan	3	17
Toplam	32	17

Evreşe kazası köylerinde *askeriyede* olarak kayıtlı 32 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin yaşlarına bakıldığında en düşük Evreşe (Kadıköy)'de 12 yaş; en yüksek ise yine aynı yerde 27 yaş olarak görülmektedir. Yukarıdaki tabloda, köylerde *askeriyede* olarak kayıtlı hanelerin sadece yaş ortalamaları verilmiştir. Bu şekilde kayıtlı olanların genel yaş ortalaması 17 olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu kişilerin hiçbir şekilde gelir ve gider kaydı bulunmamaktadır.

Netice olarak buraya kadar ele aldığımız meslek grupları üzerinde genel bir değerlendirme yaptığımızda, ziraat alanında çalışanların ilk sırada geldiği ve 398 kişi ile %56,5'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Emek-yoğun meslek grubu ise 145 kişi ile ikinci sırada gelip %20,6'lık bir orana sahiptir. Bunları %12,8 oranı ile esnaf grubu, %4,5 ile askeriyede yer alanlar, %4,4 ile idarî ve dini görevliler ile hizmet erbâbı ve %1,3 ile diğer meslekler takip etmektedir.

4. SONUÇ

1840 yılında kaydı tutulan Evreşe Kazası Temettuât Defteri, sosyal ve ekonomik anlamda önemli bilgiler içermekle birlikte defterlerde, hane sayısı ve nüfus miktarı daha ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Edirne Eyaleti dâhilinde Gelibolu Sancağı'na bağlı bir kaza durumunda olan Evreşe'nin idari sınırları içerisinde yer alan 18 köyünde toplam 805 hanede 1662 nüfus bulunmaktadır.

İslam ahalisinin yer aldığı Evreşe (Kadıköy), Kilisel, Kızılca Terzi, Kavak, Uluman, Çokallı, Yülüce, İslam Şadlı, İslam Adilhan ve İslam Sofu köylerinde toplam nüfus 562'dir. Reaya köyleri olan Bayramiç, Cedid, Kuruçeşme, Yay Ağaç, Sazlıdere, Kalamiç, Maarzi ve Karaçalı'da ise toplam nüfus 1100'dür. Dolayısıyla ele aldığımız Evreşe kazasının 18 köyünde Müslüman ahalisinin oranı %33,8 iken, gayr-i Müslim ahalinin oranı ise %66,2'dir.

İncelenen Evreşe Kazası Temettuât Defteri'nde çeşitli meslek dallarına rastlanmıştır. Farklı meslek gruplarından 37 adet meslek tespit edilmiş olup bu meslekler, toplam 705 kişi tarafından icra edilmiştir. Meslekler içerisinde özellikle sayısının fazla olması ile *çiftçilik* mesleği dikkat çekmektedir. Diğer meslekler içerisinde oran olarak %50,8'lik bir paya sahiptir. Çiftçileri, %7,9 oranıyla *kiremitçiler*, %6 oranıyla *hizmetkârlar* ve %5,7 oranıyla da *çobanlar* takip etmektedir.

Tespit edilen meslek grupları, kendi içlerinde uyumlu olarak değerlendirildiğinde ziraat alanında çalışanların daha ön plana çıktığı görülmektedir. Her hane sahibi, belli bir miktarda hayvana, toprağa, bağa ve bahçeye sahiptir. Dolayısıyla tarımsal faaliyetlerin daha ön planda olduğu görülmektedir. Ziraat alanından sonra insanların hizmetkârlık, çobanlık gibi emek-yoğun mesleklerine yöneldikleri görülmektedir. Diğer taraftan kiremitçi, berber, tuzcu, bakkal gibi esnaf grubunda yer alan meslekler de bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgesi

Evreşe Kazası Temettuât Defteri:

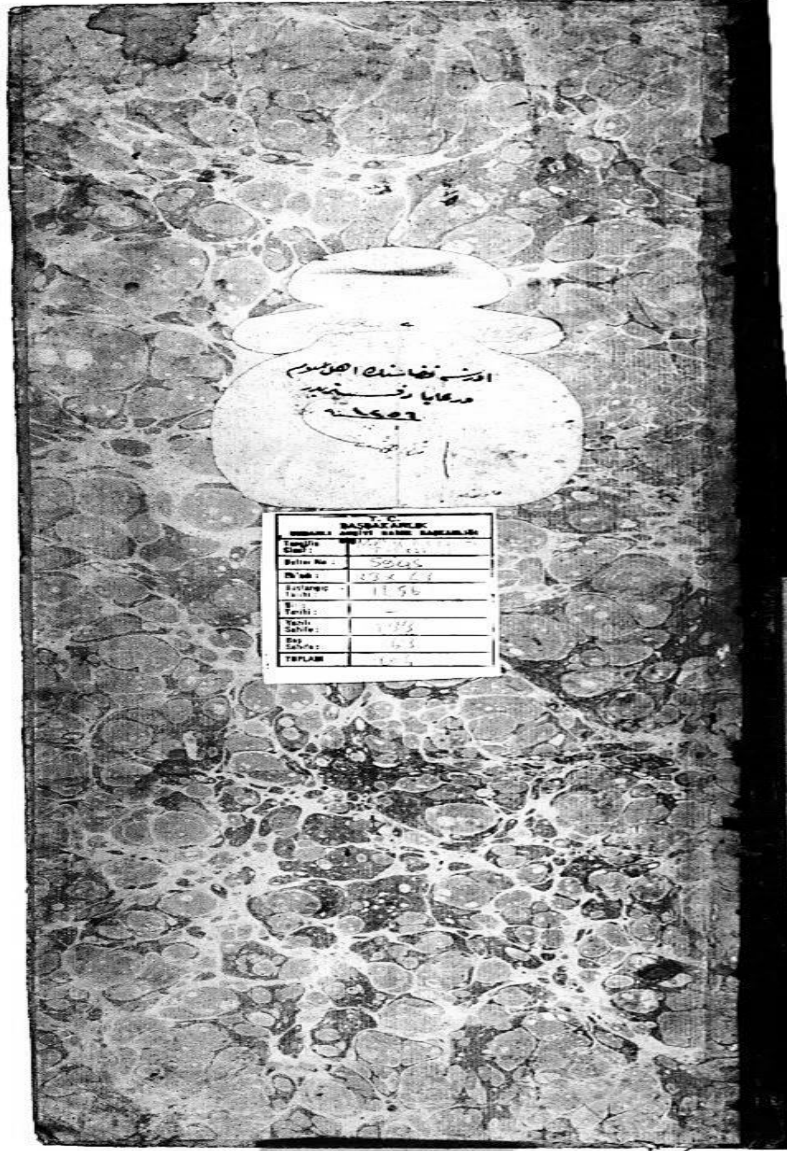
BOA., ML. VRD. TMT. d., nr: 5945. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliye Nezareti, Varidat Muhasebesi, Temettuât Kalemi Defterleri)

Araştırma Eserler

Adıyeye, Nuri (2000). "Temettuât Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", OTAM, Sayı: 11, s. 769-787.

- Aydın, Mahir (1990). “Sultan II. Mahmud Döneminde Yapılan Nüfus Tahrirleri”, Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri(28-30 Haziran 1989), İstanbul 1990, s. 81-106.
- Ayverdi, İlhan (2011). Misalli Büyük Türkçe Sözlük, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Barkan, Ö. Lütfi (1941). “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri II”, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası, Sayı: 1, s. 29-59.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (2000). Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Baykara, Tuncer (2000). Anadolu’nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu’nun İdari Taksimatı, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Çadırcı, Musa (1997). Tanzimat Dönemi’nde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Ankara: TTK Yayınevi.
- (1970). “Türkiye’de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme”, Belleten, XXXIV/135, Ankara: TTK Yayınevi, s. 409-420.
- Demir, İsmet (1999). “Temettü Defterlerinin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri”, Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt: VI, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 315-321.
- Devellioğlu, Ferit (2007). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Emecen, M. Feridun (1990). “XVI. Asır Başlarında Bir Göçün Tarihi: Gelibolu’da Sirem Sürgünleri”, Osmanlı Araştırmaları, Cilt: X, İstanbul, s. 161-179.
- Güran, Tevfik (2000). “19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik, Ankara 2000, s. 75-94.
- Karpat, Kemal H. (2010). Osmanlı Nüfusu (1830-1914), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1995). “Osmanlı Sosyal ve İktisâdi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, Belleten, Cilt: LIX, Sayı: 225, s. 395-413.
- Ortaylı, İlber (2000). Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840- 1880), Ankara: TTK Yayınevi.
- Öztürk, Said (2000). “Temettuat Tahrirleri”, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 4-5, s. 537-590.
- Pakalın, M. Zeki (1993). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Cilt: III, İstanbul.
- Rumeli Eyaleti (1514-1550), Osmanlı Yer Adları: I, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2013.
- Sertoğlu, Midhat (1986). Osmanlı Tarih Lûgati, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Şener, Abdülatif (1990). Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi, İstanbul: İşaret Yayınları.
- Umar, Bilge (1993). Türkiye’deki Tarihsel Adlar, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Ünal, Mehmet Ali (2011). “Dülger”, Osmanlı Tarih Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınevi, s. 210.
- (2011). “Cizye”, Osmanlı Tarih Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayınevi, s. 153-154.
- Yarkın, I. (1965). Goat–Camel–Pig Husbandry (Keci–Deve–Domuz Yetistirciliği), Ankara University Publishing, Number: 243, Ankara: Ankara University Print House.

EK-1: Evreşe Kazası 5945 Numaralı Temettuât Defteri İlk Sayfası

ML.VRD.TMT.d.05945

Ek-2: Mesleklerin Köylere Dağılımı

Evreşe (Kadıköy)	
Meslek	Kişi Sayısı
Askeriyede	6
Çapacı	1
Çiftçi	42
Deveci	2
Hâfiz	1
Hamamcı	1
Hizmetkâr	1
İmam	1
Kâtip	1
Muhtar	1
Muhzır	1
Nüfus nazırı	1
Rençber	2
Sığirtmaç	1
Toplam	62

Kiliseli	
Meslek	Kişi Sayısı
Askeriyede	6
Berber	1
Budakçı	1
Çiftçi	23
Deveci	4
Hatib	1
Hizmetkâr	1
İmam	1
Kahveci	1
Muhtar	1
Rençber	1
Toplam	41

Kızılca Terzi	
Meslek	Kişi Sayısı
Askeriyede	5
Çiftçi	15
İmam	1
Muhtar	1
Rençber	4
Toplam	26

Kavak	
Meslek	Kişi Sayısı
Hatib	1
Askeriyede	5
Çiftçi	24
Deveci	2
Hamamcı	1
Muhtar	1
Nâzır	1
Tuzcu	18
Toplam	53

Uluman	
Meslek	Kişi Sayısı
Çiftçi	6
İmam	1
Muhtar	1
Toplam	8

Çokallı	
Meslek	Kişi Sayısı
Çiftçi	8
Deveci	10
Hizmetkâr	1
İmam	1
Muhtar	1
Rençber	2
Sığirtmaç	1
Toplam	24

Yülüce	
Meslek	Kişi Sayısı
Askeriyede	4
Berber	2
Çiftçi	13
Deveci	6
İmam	1
Rençber	1
Muhtar	1
Sığırtmaç	1
Toplam	29

İslam Şadlı		İslam Adilhan	
Meslek	Kişi Sayısı	Meslek	Kişi Sayısı
Askeriyede	3	Askeriyede	3
Çiftçi	13	Çiftçi	15
Deveci	13	Deveci	3
İmam	1	İmam	1
Muhtar	1	Hizmetkâr	1
Toplam	31	Toplam	23

İslam Sofu	
Meslek	Kişi Sayısı
Çiftçi	6
Toplam	6

Bayramiç		Cedid	
Meslek	Kişi Sayısı	Meslek	Kişi Sayısı
Bakkal	1	Çiftçi	36
Çiftçi	40	Çoban	8
Çoban	14	Değirmenci	1
Hizmetkâr	22	Dülger	1
Kocabaşı	1	Hizmetkâr	6
Rençber	6	Nalband	1
Sığırtmaç	1	Papaz	1
Toplam	85	Sığırtmaç	2
		Toplam	56

Karaçalı	
Meslek	Kişi Sayısı
Bağcı	1
Çiftçi	30
Çoban	4
Irgat	2
Usta	1
Toplam	38

Kuruçeşme	
Meslek	Kişi Sayısı
Çiftçi	12
Hizmetkâr	5
Toplam	17

Yay Ağaç		Sazlıdere	
Meslek	Kişi Sayısı	Meslek	Kişi Sayısı
Çiftçi	16	Boyacı	1
Çoban	5	Çiftçi	28
Çoban Hizmetkârı	2	Çoban	3
Dülger	1	Değirmenci	1
Papaz	2	Hizmetkâr	2
Toplam	26	Toplam	35

Kalamiç		Maarzi	
Meslek	Kişi Sayısı	Meslek	Kişi Sayısı
Amele	6	Bağcı	9
Bağcı	5	Bakkal	2
Boyacı	3	Çiftçi	28
Çapacı	1	Çoban	6
Çiftçi	3	Değirmenci	1
Hizmetkâr	3	Ekmekçi	1
Kiremitçi	52	Irgat	1
Kiremitçi Çırağı	1	Kiracı	5
Papaz	1	Kiremitçi	4
Rençber	9	Papaz	3
Toplam	84	Sığırtmaç	1
		Toplam	61